

Grondwettelijk Hof, arrest nr. 84/2021 van 10 juni 2021

Registratie-, hypotheek- en griffierechten – Griffierecht – Rolrecht – Algemene verhoging van de bedragen – Plafonds om juridische tweedelijnsbijstand en rechtsbijstand te genieten

---

De “Ordre des barreaux francophones et germanophone”, de vzw “Syndicat des Avocats pour la Démocratie”, de vzw “L’Atelier des Droits Sociaux”, de vzw “Belgisch Netwerk Armoedebestrijding”, de vzw “Réseau wallon de lutte contre la pauvreté”, de vzw “Ligue des droits humains” en de vzw “Association Syndicale des Magistrats” vorderen de vernietiging van een aantal bepalingen van de wet van 14 oktober 2018 “tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten teneinde de griffierechten te hervormen” (B.S. 20 december 2018).

De wet van 14 oktober 2018 is aangenomen ingevolge het arrest van het Grondwettelijk Hof nr. 13/2017 van 9 februari 2017, waarbij het Hof de artikelen 3, 4, 5 en 6 van de wet van 28 april 2015 “tot wijziging van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten teneinde de griffierechten te hervormen” heeft vernietigd en, tot het optreden van de wetgever en uiterlijk tot 31 augustus 2017, de gevolgen van de vernietigde bepalingen ten aanzien van de vorderingen die bij een rechtscollege zijn ingesteld tot die datum heeft gehandhaafd.

De rolrechten worden opnieuw gekoppeld aan de aard van het rechtscollege waarbij het geschil aanhangig is gemaakt maar zij hangen niet meer af van de waarde van het geschil. De wet van 14 oktober 2018 voorziet in hoofdzaak in een verhoging van de bedragen ervan ten opzichte van die welke golden vóór de voormelde wet van 28 april 2015, alsook in een verplaatsing van het ogenblik waarop die rechten invorderbaar zijn, niet langer bij het begin maar op het einde van het geding.

Met de bestreden bepalingen heeft de wetgever de wetgeving willen aanpassen aan het arrest van het Hof nr. 13/2017 van 9 februari 2017, budgettaire besparingen willen realiseren en het systeem van rolrechten willen vereenvoudigen, en de redelijke bijdrage van de rechtzoekende in de procedurekosten willen versterken. Daarnaast beoogt de wetgever “een verhoogde financiële ontrading van het ondoordacht beroep op de rechterlijke macht” en “de rechtzoekende aan te sporen meer gebruik te gaan maken van de alternatieve vormen van geschillenbeslechting”.

De doelstellingen om het systeem van de rolrechten te vereenvoudigen, budgettaire besparingen te verwezenlijken, de redelijke bijdrage van de rechtzoekende in de procedurekosten te versterken en alternatieve vormen van geschillenbeslechting te bevorderen, hebben een wettig karakter.

De bestreden bepalingen voorzien in vier bedragen van rolrechten, die variëren tussen 50 euro en 675 euro en die verhogen naargelang de aard van het rechtscollege waarbij de vordering wordt ingesteld. Hierdoor is die hervorming een maatregel die relevant is om het algemeen systeem van de rolrechten, alsook de werklast die op de diensten van de griffies van de beoogde rechtscolleges weegt te vereenvoudigen. Evenzo is de algemene verhoging van de bedragen relevant in het licht van de budgettaire doelstelling die wordt nagestreefd door de wetgever.

De bestreden bepalingen verhogen de rolrechten in de procedures voor alle gewone rechtscolleges, respectievelijk van 30, 31 of 40 euro naar 50 euro (een verhoging met 25 tot 66,6 %) in geval van de vredegerichten en de politierechtbanken, van 30, 60 of 100 euro naar 165 euro (een verhoging met 65 tot 450 %) in geval van de rechtbanken van eerste aanleg en de ondernemingsrechtbanken, van 210 euro naar 400 euro (een verhoging met 90,5 %) in geval van de hoven van beroep en van 375 euro naar 650 euro (een verhoging met 73,3 %) in geval van het Hof van Cassatie.

De kostprijs verbonden aan de uitoefening van het recht op toegang tot de rechter, die verhoogd wordt door de bestreden bepalingen, kan een aanzienlijke last betekenen voor de in het middel beoogde categorie van rechtzoekenden (gezinnen waarvan de bestaansmiddelen amper hoger liggen dan het plafond dat is vastgesteld om de volledige of gedeeltelijke kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand te genieten) en kan voor hen een overdreven last vormen, ongeacht overigens de fase van de procedure waarin die kosten verschuldigd zijn.

Evenwel, vanaf 1 september 2020, datum van inwerkingtreding van de wet van 31 juli 2020 “tot wijziging van het gerechtelijk wetboek teneinde de toegang tot de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand te verbeteren, door de ter zake geldende inkomensmaxima te verhogen”, blijkt dat de voormelde categorie van rechtzoekenden kleiner is geworden. Die wet verhoogt immers op duurzame wijze de plafonds die zijn vastgesteld om de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand te genieten, zodat het aantal personen dat voortaan aanspraak kan maken op die bijstand, volgens het Rekenhof, in de eerste fase zou stijgen van 1.520.000 tot 2.136.000. De grenzen voor de toegang tot de bijstand zijn immers verhoogd met 200 euro voor de volledig kosteloze juridische bijstand en de gedeeltelijk kosteloze juridische bijstand (nieuwe artikelen 508/13/1 en 508/13/2 van het Gerechtelijk Wetboek). De wet van 31 juli 2020 voorziet eveneens in extra verhogingen met 100 euro op 1 september van elk jaar tot en met 2023, gevolgd door een jaarlijkse indexering op basis van het indexcijfer voor de consumptieprijzen vanaf 1 september 2024 (nieuw artikel 508/13/4 van het Gerechtelijk Wetboek), alsook in een aantal nieuwe criteria voor de berekening van de bestaansmiddelen, waaronder de vaststelling van categorieën van personen die worden geacht niet te beschikken over toereikende bestaansmiddelen (met name de minderjarigen, de begunstigen van uitkeringen van het OCMW, de inkomensgarantie voor ouderen, de gedetineerden, de geesteszieken, de vreemdelingen, enz. – nieuw artikel 508/13/1 van het Gerechtelijk Wetboek) of de wijziging van het stelsel van de aftrek per persoon ten laste van 15% naar 20% van het leefloon (nieuwe artikelen 508/13/1 en 508/13/2 van het Gerechtelijk Wetboek).

De verhoging zonder onderscheid van de rolrechten wordt aldus sinds 1 september 2020 voldoende en proportioneel gecompenseerd door de verhoging van de plafonds die zijn vastgesteld om de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand te genieten, alsook door de andere maatregelen die zijn bepaald in de wet van 31 juli 2020.

Het enige middel is alleen gegrond ten aanzien van de rechtzoekenden van wie de zaak op de rol is ingeschreven tussen 1 februari 2019 en 31 augustus 2020, die uiterlijk op 31 augustus 2020 zijn veroordeeld tot betaling van de rolrechten, en van wie de bestaansmiddelen lager zijn dan de krachtens de artikelen 3 en 4 van de wet van 31 juli 2020 vastgestelde plafonds om juridische tweedelijnsbijstand en rechtsbijstand te genieten, maar hoger dan de plafonds die van toepassing waren vóór de inwerkingtreding van die bepalingen.

Het Hof vernietigt de artikelen 2 en 3 van de wet van 14 oktober 2018 in zoverre zij van toepassing zijn op de rechtzoekenden van wie de zaak op de rol is ingeschreven tussen 1 februari 2019 en 31 augustus 2020, die uiterlijk op 31 augustus 2020 zijn veroordeeld tot betaling van de rolrechten, en van wie de bestaansmiddelen lager zijn dan de plafonds om juridische tweedelijnsbijstand en rechtsbijstand te genieten, zoals vastgesteld krachtens de artikelen 3 en 4 van de wet van 31 juli 2020, maar hoger dan de plafonds die van toepassing waren vóór de inwerkingtreding van die bepalingen.